

Joanna Zuchewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

NOWY WYMIAR CECH JAKOŚCIOWYCH SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ

Streszczenie: W maju 2008 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oraz amerykańska Rada Standardów Rachunkowości Finansowej opublikowały wspólnie opracowany projekt pt. *Ramy konceptualne sprawozdawczości finansowej*. W projekcie tym położono duży nacisk na użyteczność informacji dostarczanej przez sprawozdawczość finansową. Wymiar użyteczności decyzyjnej informacji zdeterminował cechy jakościowe sprawozdań finansowych jako źródła wielu danych o jednostce. W projekcie wyróżniono dwie fundamentalne cechy sprawozdawczości finansowej: istotność i wierność odzwierciedlenia rzeczywistości oraz cztery cechy dodatkowe: porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość. Cechy dodatkowe stanowią uzupełnienie cech podstawowych. Projekt uwzględnia potrzeby dostawcy kapitału oraz zmiany zachodzące na rynkach światowych.

Słowa kluczowe: cechy jakościowe sprawozdań finansowych, zasady koncepcyjne MSSF, nowe *Ramy konceptualne*

1. Wstęp

Podstawowym źródłem informacji o pozycji finansowej jednostki są sprawozdania finansowe. Celem sprawozdań finansowych jest rzetelne i jasne przedstawienie zarówno sytuacji majątkowej, jak i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki. Sprawozdania finansowe z punktu widzenia interesariuszy informacji sprawozdawczej powinny spełniać wiele wymagań jakościowych. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Board*, IASB) oraz amerykańska Rada Standardów Rachunkowości Finansowej (*Financial Accounting Standards Board*, FASB) opublikowały 29 maja 2008 r. wspólnie przygotowany projekt pt. *Ramy konceptualne sprawozdawczości finansowej: cele sprawozdawczości finansowej oraz cechy jakościowe i ograniczenia użytecznej decyzyjnie informacji pochodzącej ze sprawozdawczości finansowej* [*Preliminary...* 2008]. Prace podjęte nad nowymi ramami konceptualnymi sprawozdawczości finansowej są wynikiem zawartego 18 września 2002 r. porozumienia pomiędzy IASB i FASB. Oba gremia zadeklarowały poparcie dla idei stworzenia wspólnej, całościowej, jasnej i spójnej podstawy sprawozdawczości finansowej, uwzględniającej zmiany na rynkach, w przedsiębiorstwach i w otoczeniu gospodarczym, które zaszły od czasu

opracowania dotychczasowej koncepcji, oraz dla opracowania jednolitego zbioru globalnych standardów. Obie rady określiły kierunki prac, jakie powinny zostać podjęte dla osiągnięcia tego celu w istniejących warunkach gospodarki światowej.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie cech jakościowych sprawozdawczości finansowej zawartych w aktualnych założeniach koncepcyjnych międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej oraz w projekcie nowych *Ram konceptualnych*. Poruszana problematyka nabiera szczególnego znaczenia z punktu widzenia oczekiwania szerokiego grona użytkowników sprawozdań finansowych co do wiarygodności i użyteczności informacji sprawozdawczej w warunkach ryzyka gospodarczego.

2. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych w aktualnych *Założeniach koncepcyjnych* MSSF

Cechy jakościowe sprawozdań finansowych to takie cechy, dzięki którym zawarte w sprawozdaniach informacje są użyteczne dla ich odbiorców i jednocześnie sporządzone zgodnie z obowiązującym prawem. Użytkownikami sprawozdań finansowych w myśl aktualnych *Założeń koncepcyjnych* międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej, są:

- inwestorzy oceniający opłacalność lokat kapitałowych, stopień ryzyka związanego z inwestowaniem kapitału w danej jednostce, sprawność działania jednostki i jej strategię rozwojową,
- pracownicy analizujący kontynuację działalności prowadzonej przez jednostkę, jej rentowność i wypłacalność,
- kredytodawcy badający zdolność kredytową jednostki,
- dostawcy i inni wierzyciele analizujący zdolność płatniczą podmiotu,
- klienci oceniający kontynuację działalności prowadzonej przez jednostkę,
- rząd i jego agendy zainteresowane kierunkami rozwoju, efektywnością działania podmiotu oraz polityką podatkową i statystyką krajową,
- społeczeństwo analizujące możliwości zatrudnienia oraz wspierania lokalnej przedsiębiorczości [*Framework...* 1989].

Aktualne *Założenia koncepcyjne* mające na uwadze cel sporządzania sprawozdań finansowych, czyli rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, a także oczekiwania szerokiego grona interesariuszy informacji, które zawierają sprawozdania finansowe, formułują następujące cechy jakościowe sprawozdań finansowych [*Framework...* 1989]:

- zrozumiałość – informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych powinny być zrozumiałe dla ich użytkowników, co oznacza odpowiednie zaklasyfikowanie informacji, scharakteryzowanie jej i przedstawienie w sposób jasny i rzeczowy (jasność – oznacza jednoznaczne, bez wybiegów, upiększeń i zaciemnień przedstawienie informacji koniecznych do uzyskania właściwego obrazu sytu-

acji majątkowo-finansowej jednostki gospodarczej [Fedak 1998, s. 24]; rzeczowość – sprawozdania finansowe powinny dostarczać odbiorcom informacji użytecznych w podejmowaniu decyzji). Nie można jednak pomijać informacji tylko dlatego, że są skomplikowane i nie dla każdego zrozumiałe;

- istotność (przydatność) – informacje ujęte w sprawozdaniach finansowych powinny być przydatne dla podejmowania decyzji przez użytkowników, wpływać na jakość decyzji gospodarczych, umożliwiać użytkownikom przewidywanie przyszłych zdarzeń lub ułatwić ocenę przeszłości;
- wiarygodność – informacje podane w sprawozdaniach finansowych powinny być wolne od błędów merytorycznych, bezstronne i kompletne oraz pozbawione subiektywizmu w stosunku do każdej grupy interesariuszy;
- porównywalność – wielkości zawarte w sprawozdaniach finansowych powinny umożliwiać dokonywanie analiz finansowych w czasie i przestrzeni, czyli pozwalać na porównanie jednostek działających na rynku, a przynajmniej w tej samej branży. Porównywalność jest zapewniona w przypadku stosowania przez jednostkę tych samych zasad pomiaru i prezentacji zdarzeń w kolejnych okresach.

Podstawową cechą sprawozdań finansowych, warunkującą ich użyteczność, jest wiarygodność. W myśl dotychczasowych *Założeń koncepcyjnych* wiarygodna informacja to informacja wolna od błędów materialnych i stronniczości, która wiernie przedstawia transakcje i zdarzenia będące jej treścią. Na wiarygodność składają się następujące cechy [*Założenia koncepcyjne...* 2007, s. 55]:

- wierność prezentacji,
- przewaga treści nad formą,
- neutralność,
- ostrożność oraz
- kompletność.

Informacja jest wiarygodna, jeśli wiernie odzwierciedla transakcje i zdarzenia, które ma za swoją treść. O wierności prezentacji można mówić, jeśli transakcje prezentowane są zgodnie z treścią ekonomiczną, a nie jedynie formą prawną.

Innym warunkiem wiarygodności informacji finansowej jest jej neutralność, tzn. wolność od stronniczości. Informacja stronicza to taka, która wskutek celowej selekcji lub sposobu prezentacji wpływa na decyzje i oceny użytkowników, w celu uzyskania oczekiwanego rezultatu.

Wiarygodna informacja związana jest z ostrożnością. Konieczność zachowania ostrożności wynika z niepewności, która jest nieodłącznie związana z działalnością gospodarczą. Jednostka gospodarcza w zasadzie nigdy nie ma pewności, czy zostaną spłacone wszystkie należności, jaka będzie kwota przyszłych zobowiązań z tytułu udzielonych gwarancji, czy uda się w przyszłości uzyskać ze sprzedaży posiadanych akcji kwotę równą ich dzisiejszej wartości rynkowej itp. Ostrożność przy sporządzaniu sprawozdań finansowych w warunkach niepewności oznacza rozważę przy do-

konywaniu szacunków tak, aby wartość aktywów i przychodów nie była zawyżona, a wartość zobowiązań i kosztów zaniżona.

Na wiarygodność informacji wpływa jej kompletność. Informacja kompletna to taka, która zawiera wszelkie istotne szczegóły dotyczące danej transakcji. Dokonywanie właściwych ocen i podejmowanie trafnych decyzji przez użytkowników sprawozdań finansowych jest możliwe pod warunkiem, że sprawozdania finansowe są porównywalne. Warunkiem porównywalności informacji za kolejne okresy sprawozdawcze jest stałość stosowanych zasad (polityki) rachunkowości, a w szczególności metod wyceny. Zmiana zasad rachunkowości uzasadniona jest oczywiście w przypadku zmian standardów rachunkowości, a także w sytuacji, gdy stosowane dotychczas reguły przestają pasować do aktualnych warunków.

Zgodnie z MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”, rzetelna prezentacja wymaga wiernego odzwierciedlenia efektów transakcji, innych zdarzeń i warunków, zgodnie z definicjami i warunkami ujmowania aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów przedstawionymi w *Założeniach koncepcyjnych* [Rozporządzenie 2008].

3. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych w projekcie nowych *Ram koncepcyjnych*

Użytkownikami sprawozdawczości finansowej w projekcie nowych *Ram koncepcyjnych* są dostarczyciele kapitału jednostce w zamian za roszczenia do jej aktywów.

Dostarczycielami kapitału są [Jaruga 2009, s. 24–25]:

- inwestorzy kapitałowi (akcjonariusze i udziałowcy),
- pożyczkodawcy,
- inni wierzyciele: pracownicy, dostawcy, odbiorcy i inne grupy użytkowników.

W projekcie nowych *Ram koncepcyjnych* główną grupę użytkowników sprawozdań finansowych stanowią aktualni i potencjalni inwestorzy kapitałowi, pożyczkodawcy i inni wierzyciele, niezależnie od sposobu pozyskania swoich wierzytelności (prawa do zasobów jednostki). Określani są oni zamiennie mianem dostarczycieli kapitału (*capital providers*) i pretendentów (występujących z roszczeniami – *claimants*). Dostarczyciele kapitału, podejmując decyzje dotyczące lokowania swojego kapitału w danej jednostce, sposobu chronienia czy zwiększania inwestycji, są zainteresowani następującymi informacjami:

- oceną zdolności jednostki do generowania dodatnich przepływów pieniężnych netto,
- zdolnością zarządu do ochrony i zwiększania swojej inwestycji.

W projekcie podkreślono, że informacje spełniające potrzeby dostarczycieli kapitału będą również użyteczne dla innych grup zainteresowanych wielkościami finansowymi danej jednostki. IASB i FASB doszły do wniosku, że cel sprawozdawczości finansowej powinien obejmować wszystkie decyzje dostarczycieli kapitału, które są podejmowane na podstawie informacji pochodzących ze sprawozdań finan-

sowych. W ramach celu sprawozdawczości finansowej proponowanego w projekcie nowych *Ram konceptualnych* można wyodrębnić cel ogólny sprawozdawczości finansowej, tj. dostarczanie informacji finansowych o jednostce, które są użyteczne dla obecnych i potencjalnych inwestorów kapitałowych, pożyczkodawców oraz innych wierzycieli w podejmowaniu przez nich decyzji należących do ich kompetencji. Cel ogólny składa się z kolei z następujących elementów:

1. użyteczność informacji do oceny przyszłej zdolności generowania środków pieniężnych,

2. użyteczność informacji do oceny wywiązywania się zarządu z funkcji powierzonych.

Atrybutami nadającymi użyteczność informacji finansowej są cechy jakościowe informacji. W projekcie nowych *Ram konceptualnych* wyodrębniono cechy fundamentalne (podstawowe) i cechy dodatkowe (uzupełniające), wpływające na użyteczność sprawozdań finansowych. Cechy fundamentalne to [Jaruga 2009, s. 29]:

1. istotność (*relevance*) dotycząca danego zjawiska gospodarczego, transakcji lub zdarzenia, zauważalna we wpływie, jaki wywiera na decyzje użytkowników. Istotna informacja może mieć wartość predykcyjną, potwierdzającą albo obie wartości łącznie,

2. wierność odzwierciedlenia rzeczywistości (*faithful representation*) – informacja finansowa powinna przedstawiać treść ekonomiczną transakcji w sposób kompletny, neutralny (wolny od stronniczości) oraz bezbłędny.

Cechy fundamentalne sprawozdawczości finansowej są cechami, które wzajemnie się uzupełniają. Ze względu na fakt, że istotność odnosi się do zjawiska gospodarczego należy w pierwszej kolejności określić, które transakcje i zdarzenia są ważne przy podejmowaniu decyzji, a dopiero w drugiej kolejności zastosować kryterium wiernego odzwierciedlenia, pomocnego w sposobie przedstawiania danego zjawiska. Wówczas taka informacja będzie spełniała wymóg użytecznej, gdyż nieużyteczna będzie informacja wiernie odzwierciedlająca rzeczywistość, ale zjawiska nieistotne z punktu widzenia podejmowanych decyzji.

Wspomniane cztery cechy dodatkowe (uzupełniające) to:

1. porównywalność (*comparability*) – wielkości zawarte w sprawozdaniach finansowych powinny umożliwiać dokonywanie porównań jednostek działających na rynku. Środkiem zapewniającym porównywalność jest zasada ciągłości, w myśl której jednostka powinna stosować taką samą politykę rachunkowości w kolejnych okresach sprawozdawczych, czy też w tych samych okresach różne podmioty powinny stosować takie same rozwiązania,

2. sprawdzalność (*verifiability*) – cecha jakościowa, zapewniająca możliwość weryfikacji wiernego odzwierciedlenia zjawiska gospodarczego,

3. terminowość (*timeliness*) – informacja finansowa powinna być przekazana użytkownikom przed utratą wpływu na ich decyzje,

4. zrozumiałość (*understandability*) – informacja powinna być odpowiednio zaklasyfikowana, scharakteryzowana i jasno przedstawiona użytkownikom posiadającym odpowiedni zakres wiedzy ekonomicznej, znajomość biznesu i rachunkowości.

Dodatkowe cechy jakościowe sprawozdawczości finansowej mają przyczynić się do zwiększenia użyteczności informacji z niej wynikającej, co stanowi podstawowy cel sprawozdawczości finansowej. Należy jednak pamiętać, że mają one charakter podrzędny w stosunku do cech fundamentalnych.

Na posiedzeniu Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości w 2009 r. ustalono, że sprawozdania finansowe mogą zawierać informacje o charakterze perspektywnym, czyli dane związane z szacowaniem przebiegu zdarzeń w przyszłości [*Conceptual...* 2009, s. 1].

Cechy jakościowe sprawozdawczości finansowej w aktualnych i nowych *Ramach konceptualnych* przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych w aktualnych *Założeniach konceptyjnych* MSSF oraz w projekcie nowych *Ram konceptualnych*

Źródło	Cecha	
<i>Założenia konceptyjne</i> MSSF	1. zrozumiałość	
	2. istotność (przydatność)	
	3. wiarygodność	wierność prezentacji przewaga treści nad formą neutralność ostrożność kompletność
	4. porównywalność	
Projekt nowych <i>Ram konceptualnych</i>	cechy fundamentalne (podstawowe)	cechy dodatkowe (uzupełniające)
	1. istotność 2. wierność odzwierciedlenia rzeczywistości	1. porównywalność 2. sprawdzalność 3. terminowość 4. zrozumiałość

Źródło: opracowanie własne.

Na wierne odzwierciedlenie rzeczywistości, stanowiące fundamentalną cechę sprawozdawczości finansowej, w projekcie nowych *Ram konceptualnych*, składają się następujące cechy:

- kompletność,
- neutralność,
- brak materialnych błędów,
- zgodność z treścią ekonomiczną.

Powyższe cechy mają charakter podobny do obecnie występujących, a dotyczących wiarygodności.

4. Podsumowanie

W opublikowanym projekcie nowych *Ram konceptualnych* Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oraz amerykańska Rada Standardów Rachun-

kowości Finansowej położyły duży nacisk na użyteczność informacji dostarczanej przez sprawozdawczość finansową. Wymiar użyteczności decyzyjnej informacji zdeterminował cechy jakościowe sprawozdań finansowych jako źródła wielu danych o jednostce. Oba gremia przyjęły założenie, że cechy jakościowe sprawozdań finansowych są atrybutami, które sprawiają, że zawarte w nich informacje mogą być użyteczne dla szerokiego grona użytkowników. W nowych *Ramach konceptualnych* grupa użytkowników informacji sprawozdawczej jest istotnie zmniejszona do dostarczycieli kapitału, czyli grupy, która niewątpliwie ma wspólne potrzeby informacyjne. Do podstawowych potrzeb obie rady zaliczyły informacje na temat zdolności jednostki do generowania dodatnich przepływów pieniężnych netto oraz informacje na temat zdolności zarządu do ochrony i zwiększania inwestycji dostarczycieli kapitału. Zarząd jest odpowiedzialny za opiekę nad zasobami gospodarczymi podmiotu, ich ochronę oraz ich efektywne wykorzystanie gwarantujące określone zyski. Ponadto zarząd odpowiada za realizację powierzonych mu zadań, wynikających z zawartych umów czy przepisów prawa. W projekcie wszystkie wymienione obowiązki zarządu wchodzą w zakres funkcji powierniczej.

Jednak dla wielu użytkowników sprawozdań finansowych ważniejsza jest wiarygodność informacji sprawozdawczej czy też informacja o ewentualnym zagrożeniu działalności jednostki w przyszłości niż sama informacja o wielkości ubiegłorocznego zysku czy wskaźniku płynności. Wydaje się, że w tym celu IASB i FASB opracowały cechy dodatkowe sprawozdawczości finansowej, stanowiące uzupełnienie cech fundamentalnych. Istotne jest również, że Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości uznała, iż sprawozdania finansowe mogą zawierać informacje o charakterze prospektywnym, co zdaniem autorki w znaczący sposób wpłynie na użyteczność decyzyjną informacji sprawozdawczej.

Aktualnymi ograniczeniami informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych jest terminowość i relacja korzyści do kosztów. W projekcie nowych *Ram konceptualnych* nakłada się również dwa ograniczenia:

1. materialność (wartość znaczącą, *materiality*) – pominięcie lub zniekształcenie informacji będzie wpływało na decyzje podejmowane przez jej użytkowników,
2. koszt – korzyści płynące z pozyskania informacji sprawozdawczej powinny uzasadniać jej koszty.

Ramy konceptualne, podobnie jak aktualne *Założenia koncepcyjne* MSSF, nie stanowią międzynarodowego standardu ani nie zastępują żadnego konkretnego standardu. Stanowią one wspólną podstawę sprawozdawczości finansowej, uwzględniającą potrzeby dostarczycieli kapitału działających w zróżnicowanych środowiskach gospodarczych, zmiany zachodzące na rynkach światowych, a w szczególności globalizację procesów gospodarczych. Dotychczasowa koncepcja z pewnością wymaga aktualizacji i weryfikacji poszczególnych zapisów. Ponadto bez opracowania nowych *Ram konceptualnych* osiągnięcie pełnej konwergencji w zakresie standardów rachunkowości byłoby niemożliwe.

Projekt wspólnych *Ram konceptualnych* został podzielony na osiem faz, z czego obecnie są realizowane cztery:

- cele i cechy jakościowe,
- definicje oraz ujmowanie i usuwanie elementów,
- wycena,
- koncepcja jednostki sprawozdawczej [*Framework...* 1989].

Literatura

Conceptual framework, IASC Update, IASCF, London, March 2009.

Fedak Z., *Metody i technika badania sprawozdań finansowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 1998.

Framework for preparation and presentation of financial statement, IASC, London 1989.

Jaruga A., Frenzel M., Ignatowski R., Kabalski P., *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF/MSR) 2009. Najnowsze zmiany*, SKwP, Warszawa 2009.

Preliminary views on an improved conceptual framework for financial reporting. The reporting entity, Discussion Paper, IASB, London, May 2008.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1 (Dz.U. UE L 08.339.3).

Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, w: *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*, t. 1, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.

THE NEW DIMENSION OF FINANCIAL REPORTING QUALITY ATTRIBUTES

Summary: In May 2008 the International Accounting Standards Board and the American Financial Accounting Standards Board published the jointly prepared project entitled „Conceptual framework of financial reporting (...)”. In the project both Boards focused on the usefulness of information provided by financial accounting. The factor of information usefulness for decision-making was a determining one regarding quality attributes of financial reporting as a data providing source. The project distinguishes two fundamental attributes of financial reporting: substantiality and true reflection of the actual situation, as well as four additional attributes: comparability, verifiability, meeting deadlines and clarity. The project considers both the needs of capital providers and changes occurring at global markets.